

Priekšvārds

Jūrmalas mākslinieks, gleznotājs Rolands Beitners (1917–2006) vienmēr aizrautīgi interesējās par dzīvi un visiem tehniskajiem jauninājumiem. Ar interesi apguva prasmi strādāt ar datoru un pirms aiziešanas aizsaulē uzrakstīja savas atmiņas par piedzīvoto un saprasto.

Dzīvesstāstu pētniecībā vienmēr uzsver, ka stāstnieks pats veido stāstījuma galvenās sižeta līnijas un izvēlas, par kuriem notikumiem un pārdzīvojumiem stāstīt, kurus noklusēt. Tā ir autora brīva izvēle, jo dzīvesstāsts ir cilvēka sevis reprezentācija sabiedrībai. Stāstiem piemīt spēja dziedināt, jo cilvēks gūst izlīdzinājumu ar savu dzīvi, vai nu izstāstot, vai arī uzrakstot savas atmiņas.

Pie lasītājiem nonāk memoāri ar nedaudz atšķirīgu pieredzi no tiem dzīvesstāstiem, kuri ir iekļuvuši noklusēto un traģisko dzīves pieredzējumu stāstu korpusā. R. Beitnera dzīvesstāsts sākas ar ierašanos no Helsinkiem brīvajā Latvijā, kur mātes māja ir kara laikā izdemolēta, un lasītāju priekšā ir tikko dibinātā Latvijas valsts. Viņus sagaida vectēvs Lauris Platups, kurš savulaik atnāca un iedzīvojās Asaros-Vaivaros no Mālpils. Dzimtas vēsturē ir stāsts, ka viņš te piedalījās dzelzceļa būvē un, kā daudzi citi, no zemnieka kļuva par pilsētnieku. 19. gadsimta beigās Latvijā sākas pārmaiņas sabiedrības dzīvē, to raisīja industrializācija un urbanizācija. Lauris Platups sapelna naudu un uzceļ vienu māju, tad iemācās masiera amatu. Apgūstot jaunu amatu un čakli strādājot, viņš nopelna naudu un katram bērnam nopērk zemes gabalu un uzceļ nelielu vasaras māju. Tā latvieši ienāca Jūrmalā – piedalās dzelzceļa būvē, krāj naudu, pērk zemi un ceļ vasaras mājas, un kopj zemi. Līdz smilšaino un neauglīgo joslu starp jūru un Lielupi iekopj par vienu no skaistākajām Latvijas pilsētām. Vasaras koka mājas izveidoja tādu kā vienotu Jūrmalas māju stilu, kuru šodien apbrīno eiropieši, jo ne visur tādu izdevās saglabāt. Tā bija topošā un augošā latviešu vidusšķira – ziemu aizvadīja, īrējot dzīvesvietu Rīgā, bet, sākoties sezonai, – sākās dzīve Rīgas jūrmalā. Ne jau laiski atpūšoties, bet gan rūpīgi apstrādājot zemi, līdz Jūrmala kļuva par zemeņu lielpilsētu. No zemeņu pārdošanas iegūtie līdzekļi deva iespēju īrēt dzīvokli Rīgā, un, taupīgi dzīvojot un čakli strādājot, bērnus mudināja studēt, tiekties dzīvē sasniegt noteiktu statusu.

Dzīvesstāsts, uzrakstīts raiti un spilgti, tēlo latviešu un vācbaltu vidi: kā šīs divas sabiedrības satiekas, vērtē un uztver viena otru. Memuāri, paralēli vēstures notikumiem, delikāti ieved mūs vīrieša jūtu un intīmo pārdzīvojumu pieredzē, jo attiecības ar pretējo dzimumu ir katra dzīvesstāsta viens no būtiskiem centriem. R. Beitnera atmiņas bez izskaistinājuma paver mazāk zināmas dzīves ainas, arī noklusējumus: ir karš, bet eleganta Rīgas publika slēpo Gaiziņkalnā. Grāmatā ir stāsts gan par izvairīšanos no iesaukšanas leģionā, slēpjoties dārza avenājos, gan par mēģinājumu bēgt uz Zviedriju un par veiksmīgu izkļūšanu no padomju filtrācijas nometnes. Arī šajā dzīvesstāstā sievietes paveic brīnumus – izglābj, bet izglābšanās detaļas paliek viņu noslēpums. Atmiņās viena no centrālajām vietām ierādīta attiecībām ar sievietēm, kuru te ir daudz, dažādu raksturu un tipāžu. Māte viena audzina dēlu un viņas skats uz dzīvi un dzimumiem ir liela dzīves drāma. Mākslinieka dzīvesbiedre un domu biedre – nosaukta par eņģeli – atmiņu grāmatā parādās tikai nobeigumā, kad pēc ilgiem gadiem izsapņots maldu Mildas sapņojums.

Dzīvesstāsts, kā daudziem viņa paaudzes cilvēkiem, parāda pārrāvumu, kuru ienes padomju okupācija. Radi un skolasbiedri dodas trimdā, bet kādam ir jāturpina Latvija un tā vērtību sistēma, kura ir ieaudzināta. R. Beitners studē arhitektūru, tad glezniecību un piedzīvo visus padomju režīma ideoloģiskos ierobežojumus. Staļinisma periodā māksliniekiem jāveido savas stratēģijas, kā sadzīvot ar absurdām situācijām un padomju mākslas vulgārajiem uzstādījumiem. Memuāros ir liecinājumi par sociālistiskā reālisma prasībām mākslā un radošās vides cilvēciskajām kaislībām. Laika attālums no tām dienām nav traucējis iekļaut viņam strīdīgas un sāpīgas atmiņas, jo dzīvesstāsts nav stāstīts kādam klausītājam, bet ir uzrakstīts. Tāpēc jāuztver kā liecinājums – tā tas piedzīvots un saprasts.

Latvijas Mākslinieku savienībā R. Beitneru uzņēma 1966. gadā, un darbības raksturojumā teikts – vides māksla un glezniecība. Lai uzturētu ģimeni daudz strādāts vides noformēšanas darbos. Plašāk skatoties, vides klātbūtne ir arī viņa gleznās – kā Eduarda Kalniņa studentam un jūrmalniekam viņa tēma ir jūra. Jaunības dienu aizraušanās ar jahtu burāšanu sasaistīta ar ceļojumu uz Karēliju, kur pieredzētas padomju režīma dabas pārveidošanas sekas.

Vēl viena tēma R. Beitnera gleznās ir sieviete. Domāju, ka tiem, kuri iepazīsies ar mākslinieka memuāriem, viņa aktu glezniecība parādīsies jaunā redzējumā, jo mākslinieku, tāpat kā rakstnieku, kaut kas neredzamā

veidā savieno ar paša pieredzi. Pietuvojoties tagadnes laikam, stāstījums apraujas un memoāri noslēdzas tādā kā gredzenveida kompozīcijā – ar domu par nepiepildītām jūtām.

Jūsu rokās ir neparasti memoāri, kuru autors dzīves laikā bija labs stāstnieks, viņa bērnības atmiņas, kurām daudzei stāstot bija noslīpēts stāstījuma sižets, grāmatā izstāstītas – taču ar daļēji izmainītiem personvārdiem un vietvārdiem. Vectēva dzimtas uzvārds ir Platups, bet atmiņu grāmatā – Plātofs, Beitnera uzvārda vietā ir Rotners un Asaru vietā ir Zemenāji. Grāmata ir memoāru žanrā, ar ļoti personiskiem liecinājumiem un privātām atmiņu ainām, un vienlaikus vēl viens stāsts par jūrmalniekiem, pilsētas un Latvijas veidotājiem – simtās gadadienas tuvumā.